

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
5508-24

meddelad i Stockholm den 4 september 2025

KLAGANDE
AA

Ombud: Advokat Nils Olofsson
Advokatfirman Spartacus AB

MOTPART
Havs- och vattenmyndigheten
Box 11930
404 39 Göteborg

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE
Kammarrätten i Göteborgs dom den 2 september 2024 i mål nr 749-24

SAKEN
Särskild avgift enligt fiskelagen

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen förklarar att omröstningsreglerna för brottmål ska tillämpas i mål om särskild avgift enligt fiskelagen.

Högsta förvaltningsdomstolen meddelar prövningstillstånd i målet i övrigt.

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver kammarrättens och förvaltningsrättens avgöranden och visar målet åter till förvaltningsrätten.

BAKGRUND

1. När det i en domstol förekommer skilda meningar i fråga om hur domstolen ska besluta behöver omröstning ske. Vid omröstning i allmän förvaltningsdomstol gäller bestämmelserna för allmän domstol om omröstning i tvistemål och brottmål i tillämpliga delar.
2. I både tvistemål och brottmål är det majoritetens mening som gäller. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst i tvistemål och i brottmål gäller den mening som är den lindrigaste eller minst ingripande för den enskilde.
3. Inom yrkesfisket händer det att fångsten består av andra arter än den eller de som avsikten är att fånga, s.k. bifångst. Det finns dock regler som för olika typer av fiskeredskap inom skilda områden begränsar andelen tillåten bifångst. Vid landning – den första lossningen av fiskeriprodukter från ett fiskefartyg till land – av otillåten fångst får Havs- och vattenmyndigheten besluta att ta ut en särskild avgift, s.k. landningsavgift, som ska motsvara den otillåtna fångstens värde.
4. Havs- och vattenmyndigheten beslutade att AA, i egenskap av befälhavare på ett fiskefartyg, skulle betala en landningsavgift om 404 000 kr.
5. AA överklagade till Förvaltningsrätten i Göteborg som avgjorde målet i en sammansättning av en lagfaren domare och tre nämndemän. Vid omröstningen röstade två ledamöter, däribland ordföranden, för att avslå överklagandet medan två röstade för att bifalla överklagandet och upphäva beslutet om landningsavgift. Förvaltningsrätten tillämpade omröstningsreglerna för tvistemål, vilket innebar att ordföranden fick utslagsröst. Överklagandet avslogs därmed.
6. AA överklagade till Kammarrätten i Göteborg och yrkade att beslutet att påföra honom en särskild avgift skulle upphävas eller att avgiften i vart fall skulle sättas ned. Vidare anförde han att förvaltningsrätten borde ha tillämpat omröstningsreglerna för brottmål då den särskilda avgiften är en form av repressalie för ett visst beteende och ligger nära straffrättskipningen. Kammarrätten, som fann att förvaltningsrätten tillämpat omröstningsreglerna korrekt, avslog överklagandet.

YRKANDEN M.M.

7. AA yrkar i första hand att kammarrättens och förvaltningsrättens avgöranden ska upphävas och att målet ska återförvisas till förvaltningsrätten. I andra hand yrkar han att Havs- och vattenmyndighetens beslut att påföra honom en särskild avgift ska upphävas.

8. *Havs- och vattenmyndigheten* anser att överklagandet ska avslås.

SKÅLEN FÖR AVGÖRANDET

Frågan i Högsta förvaltningsdomstolen

9. Prövningstillstånd i Högsta förvaltningsdomstolen får enligt 36 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291) begränsas till att gälla en viss fråga i målet, vars prövning är av vikt för ledning av rättstillämpningen (prejudikatfråga).
10. Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat prövningstillstånd såvitt avser frågan om vilka omröstningsregler som ska tillämpas i mål om särskild avgift enligt fiskelagen (1993:787).
11. Frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt har förklarats vilande.

Rättslig reglering m.m.

12. Enligt 26 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar gäller i fråga om omröstning bestämmelserna i 16 och 29 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar.
13. Av 16 kap. 3 § rättegångsbalken framgår att vid omröstning i tvistemål ska den mening gälla som omfattas av mer än hälften av rättsens ledamöter. Om någon mening har erhållit hälften av rösterna och ordförandens röst är bland dem, ska dock den meningen gälla.
14. Av 29 kap. 3 § första stycket framgår att vid omröstning i brottmål ska den mening som omfattas av mer än hälften av ledamöterna gälla. Om någon mening har fått hälften av rösterna och denna är den lindrigaste eller minst ingripande för den tilltalade, ska den meningen gälla. Om ingen mening kan anses som lindrigare eller mindre ingripande gäller den mening som fått hälften av rösterna, bland dem ordförandens.
15. Enligt 59 § första stycket fiskelagen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att den som landar en otillåten fångst ska åläggas att betala en särskild avgift (landningsavgift). Avgiften ska enligt andra stycket beslutas av Havs- och vattenmyndigheten och bestämmas till ett belopp som motsvarar den otillåtna fångstens värde. Om det finns särskilda skäl, ska avgiften få sättas ned eller helt efterges. Föreskrifter om särskild avgift finns i 6 kap. 2 a § första stycket förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

16. Bestämmelsen i 26 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar – som endast hänvisar till bestämmelserna i rättegångsbalken om omröstning – innebär att det i rättstillämpningen för varje måltyp måste avgöras vilka omröstningsregler som ska tillämpas när skilda meningar finns i fråga om hur domstolen ska besluta.
17. Av motivuttalandena till bestämmelsen framgår att huvudregeln är att omröstningsreglerna för tvistemål ska tillämpas och som exempel på när omröstningsreglerna för brottmål bör användas nämns disciplinmål och mål om utdömande av vite (prop. 1971:30 del 2 s. 110).
18. I mål som avser utdömande av en påföljd som är av straffliknande karaktär bör det enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening vara omröstningsreglerna för brottmål som ska tillämpas. Sålunda tillämpas dessa regler t.ex. i mål om skattetillägg (RÅ 1987 ref. 42). Frågan är om den särskilda avgiften, landningsavgiften, enligt 59 § fiskelagen är en sådan påföljd.
19. En påföljd bör anses vara straffliknande om den rymmer ett mer betydande repressivt inslag, dvs. om den i huvudsak kan anses utgöra en reaktion på en begången lagöverträdelse (jfr SOU 2024:44 s. 555 f.). Den särskilda avgiften enligt fiskelagen påförs för begångna överträdelser och den kan uppgå till höga belopp. Den får därmed anses ha ett betydande repressivt inslag som innebär att den i huvudsak utgör en sanktion för en begången lagöverträdelse. Den särskilda avgiften bör därför enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening betraktas som en straffliknande påföljd. Omröstningsreglerna för brottmål ska därmed tillämpas i denna måltyp.
20. Den prejudikatfråga som Högsta förvaltningsdomstolen har meddelat prövningstillstånd i ska således besvaras enligt följande. Omröstningsreglerna för brottmål ska tillämpas i mål om särskild avgift enligt fiskelagen.
21. Vid denna bedömning finner Högsta förvaltningsdomstolen skäl att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt.
22. Förvaltningsrätten har tillämpat omröstningsreglerna för tvistemål. Detta utgör ett sådant rättegångsfel som medför att avgörandet ska upphävas och målet visas åter till förvaltningsrätten för erforderlig handläggning (jfr RÅ 1989 ref. 41).

23. Kammarrättens och förvaltningsrättens avgöranden ska därför upphävas och målet visas åter till förvaltningsrätten.

I avgörandet har deltagit justitieråden Henrik Jermsten, Margit Knutsson, Ulrik von Essen, Martin Nilsson och Mikael Westberg.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Eveline Gewert.